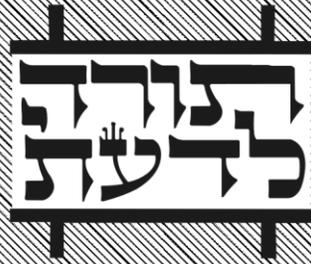

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 6:38
סוף זמני ק"ש - 9:09
9:45 -
סוף זמן תפלה - 10:47
דף היומי לשבת: כ"ב פ"ח

בס"ד, עש"ק פ' כי תבוא - פרקים ג'-ד' - שנת תשפ"ד לפ"ק

פרשת כי תבוא

וביותר שבעל ההגדה אמנם דקדק מפרשתנו כל הדקדוקים, אבל רובא דרובא דדרשותיו תמך מהפסוקים של ספר שמות, דוק ותשכח. וא"כ לכאורה הי' לו לייסד לכתחילה את ההגדה על פרשיות ספר שמות, ופ' כי תבוא למה לי, אתמהא.

ונראה כפי שנתבאר שעיקר מצות סיפור יצ"מ הוא הודאה, וזוהי חלוקה היא ממצות זכירת יצ"מ של כל השנה שעיקר ענינה אמונה. ולפ"ז ניחא כי פ' כי תבוא זו הפרשה היחידה בתורה שמעשה יציאת מצרים מובא שם בתורת הודאה, שזוה ענינה של הכרת הטובה בעת הבאת הביכורים, וכנ"ל שאינך כפוי טובה. ולכן דרש בעל ההגדה בפרשת ביכורים דייקא, ועדיפא ליה מכל המקראות המפורשים בתחילת ספר שמות.

וכן חזינן ברמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ד), וז"ל: והוא שידרוש מ'ארמי אובד אבי' עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח, עכ"ל. הרי להדיא שיש קפידא לדרוש דוקא בפרשה זו שבכי תבוא ולא בתחילת חומש שמות שהם פרשיות יציאת מצרים.

ונפ"מ לדינא, דהנה בחיי אדם (כלל ק"ל סע' י"א) כתב דמי שאין בידו הגדה, שיקרא לבילי הסדר בחומש שמות הפרשיות של יציאת מצרים. אכן למש"כ לכאורה אדרבה, יקרא בחומש דברים וידרוש בפרשה של קריאת הביכורים כמה שידו מגעת, וכמבואר ברמב"ם שכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

"לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך" (כט:ד) [לכבוד נישואין]. והנה בפ' עקב כתוב: "שמלתך לא בלתה מעלך ורגלך לא בצקה וגו'" (ח:ד). ופירש"י: לא נפחה כבצק כדרך הולכי יחף.

בספר דברי דוד להט"ז (שם) איתא: מקשינן, דהא בכי תבוא כתיב ונעלך לא בלתה מעל רגלך - הרי שהיו להם מנעלים אלא שלא בלו, כדרך שאומר גבי שמלתך, וכאן אמר שהיו יחפים. שמעתי רבות בזה ולא לרצון לפני. ונ"ל דודאי היו להם מנעלים ונתגהצו ג"כ, ומכא הגיהוץ לא בלו כמו השמלות מכח ענני הכבוד, אלא שלמטה ממש שהוא דבר מאוס, אפילו אם תאמר שהיה גם למטה ענני כבוד, מ"מ לא היה שם גיהוץ מכח הענן במקום מדרך כף רגל כי הענן הוא כבוד השכינה, ואין לייחס שם במקום מיאוס. אלא צ"ל שלמטה לא היה להם שולים במנעליהם והיו יחפים שם, אלא שע"ג הרגל היה להם מנעלים נמשכים מן המנעל שעל ברכיהם ולמטה, ואותו חלק אינו מקום מיאוס ונתגהץ מכח הענן. וע"ז אמר בפ' כי תבוא ונעלך לא בלתה מעל רגלך, היינו החלק שעל גב הרגל היה כמו שמלתך הנזכר שם, אבל למטה היו יחפים שלא יתגהץ שם. נמצא מתקיימים שני הכתובים. כנ"ל בזה נכון בס"ד.

"וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אובד אבי וגו'" (כו:ה). בס' אמת ליעקב להג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל איתא: יש לדקדק, מדוע משתמש הכתוב בשם זה ולא מכנהו בשמו הרגיל - 'לבן הארמי'.

ונראה שהכתוב בא לרמז לנו שלא רק לבן שנא את יעקב, אלא כל הארמים שנאו אותו, דהא באמת מיד כשיעקב בא לחרן אמר להם "אחי מאין אתם וגו'" - הרי שהוא התייחס אליהם באחווה וריעות. ואעפ"כ כאשר אסף לבן את אנשי המקום לעשות משתה, ידעו כולם שלבן מרמהו ואינו נותן לו את רחל אלא את לאה, וכדדרשו חז"ל במדרש (ב"ר פ"ע:ט), ועכ"ז לא נמצא אחד מכל אנשי המקום שיגלה לו את הרמאות. הרי לא רק לבן, אלא 'ארמי' - יהי' מי שיהי' - אובד הוא את אבי, ודו"ק.

בהערה שם מובא מהמדרש דלבן עשה הסכם עם אנשי מקומו שלא יגלו ליעקב שהוא נותן לו את לאה, עיי"ש. וכל שכן לפי מה שתירגמו יונתן והירושלמי (בראשית כט:כב) שאנשי חרן נתנו לו את העצה להחליף את רחל בלאה.

"אבנים גדולות ושדת אותם בשיד. וכתבת עליהן וגו' ושדת אותם וגו' לא תניף עליהם וגו' אבנים שלימות וגו'" (כו:ז). במשך חכמה איתא: הנה בכל מקום שהן מחוברין ביחד כתוב בלשון זכר: "ושדת אותם", "לא תניף עליהם". ובמקום שמדבר כשהן נפרדות מדבר בלשון נקבה. ומה שכתוב "וכתבת עליהן" הוא כר' שמעון (סוטה לה:). שעל גוף האבנים היה כותב. ולכן אמר "וכתבת עליהן", היינו שלא יכתוב על המזבח כסדר, ויהיה כתוב ענין אחד על שתי אבנים - אורך השיטה על שתי האבנים, שמה יתפרד השיד שבין אבן לאבן ויהיה קטוע הכתב. לכן אמר שיכתוב על אבן ואבן בפני עצמו, היא שיטה כרוחב האבן, לא יותר. לכן אמר שיכתוב על האבנים בפירוד, לכן כתב לשון נקבה.

"ארמי אובד אבי וירד מצרימה" (כו:ה). בספר משלחן רבי אליהו ברוך [פינקל זצ"ל] איתא: בהגדה של פסח מובאת כל הפרשה של מקרא ביכורים מ'ארמי אובד אבי' עד סוף הפרשה ונדרשת כולה, וכדין מתחיל בגנות ומסיים בשבח. ומקור דבר זה במשנה (פסחים פ"י מ"ד): ודורש ב'ארמי אובד אבי' וכו'.

ותמה להפליא מה שבעל ההגדה טרח לדרוש כל פסוק וכל מילה בפ' כי תבוא שבחומש דברים, וללמוד סיפור יציאת מצרים ע"י תלי תלים של דרשות על כל קוץ וקוץ ועל כל תג ותג שם, בשעה שמקרא מלא דיבר הכתוב בספר שמות, ופרשיות שלימות בתורה - שמות, וארא, בא, בשלח ערוכות בענין. ולמה מיאן בעל ההגדה בזה ויצא לדרוש דוקא בפ' כי תבוא, הלוא דבר הוא.

הוספת המגיה: כעין זה מסופר על האדמו"ר מרוז'ין, הרב ישראל פרידמן זצוק"ל, שהי' נועל מגפי זהב עם יהלומים בלי שוליים].

היוצא מדברי הט"ז הוא שבני ישראל נעלו מנעלים במדבר שלא היו להן שוליים. (וכעין זה מצאתי בביאורי מהרא"י עה"ת לבעל תרוה"ד).

ויש להבין, מהי תכלית נעל בלי מנעליים?

בדרך צחות אפשר להסביר את הענין כך: בפ' הרוואה (ברכות ס') איתא: כי סיים מסאני' [כשנועל מנעלו בבוקר] לימא: "שעשה לי כל צרכי". והסביר הגר"א במס' ברכות שבמה שלוקח עור מבהמה [שהוא חי, ששולט על צומח ששולט על דומם] ודורס עליו, מראה בחוש שהאדם ניתנה לו רשות לשלוט על כל הבריאה.

הרי שדריסה מורה על שליטת הדורס על הנדרס.

והנה בפ' הזהב (ב"מ נט.) מבואר [לפי לשון א' בגמ'] שבנוגע למילי דשמיא יש לו לאדם לשלוט על אשתו [ובנוגע למילי דעלמא היא תשלוט עליו].

ובכמה ספרים מובא מנהג שהי' נהוג אצל הספרדים שכשעמדו החתן והכלה תחת החופה, בשעת אמירת הברכות חתנים, החתן שם רגלו הימנית על רגל הכלה השמאלית, וזה מסוגל שישלוט עליה כל ימי חייו. [עיין בספר ילקוט ראובני לנכד הכלי יקר (פ' בראשית עה"פ "לא טוב וגו'", עמ' ס"ו, נדפס באמסטרדם שנת ת"ס)] ובמדרש תלפיות (ערך חתן וכלה), ובספר חסד לאברהם (לזקנו של החד"א)].

ושמא באותה שעה ראוי להיות נעול במנעל שאין לו שוליים, כדי להראות שאע"ג דלפעמים האיש צריך להיות תקיף בדעתו - כשנוגע לענינים רוחניים, מ"מ יביע דעתו בדרך נעימות ורכות (with a soft touch). [אמנם, עליו ליהרהר כששובר את כלי הזכוכית].

אגב: מסופר אודות הגר"ר ישראל סלאנטער זצ"ל שאמר שכשנשא אשתו, החליטו שהוא יהי' שולט על הענינים הרוחניים, ואשתו תהי' שולטת על ענינים הגשמיים שבבית. אמנם, משך ארבעים שנה היו תמיד מתקוטטים אודות מה נכלל בדברים רוחניים, ומה נכלל בדברים גשמיים ...

ולכאורה יש להבין: מה הי' ספיקו של הגר"ס; הלוא דבר נקל הוא להבחין בין רוחניות לגשמיות?

לפני כמה שנים כתבתי בדרך צחות דאפשר לומר דר' ישראל אזל לשיטתו שאמר שהגשמיות של חברי היא הרוחניות שלי. ולפ"ז נוכל לדמות ה'קטטות' בין הגר"ס ובין אשתו. ר' ישראל - לדוגמא - רצה להקל הטירחא של אשתו, ולכן נטל את שקית האשפה להניחה בחוץ. כשראתה זאת אשתו, אמרה: עזור! הרי שקית האשפה נחשבת כחלק מהגשמיות של הבית, וא"כ אחריות הוצאתה מוטלת עלי! והשיב לה ר' ישראל: אמנם, הלוא הגשמיות שלך נחשבת הרוחניות שלי, ועלי להוציאה! וחזר הדין ...

יהי רצון שיקויים בזוג החדש את הפסוק: "איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק" (ישעי' מא:ו), ויחיו בשלום ובשלחה ויזכו שהשכינה תשרה ביניהם, והבעיות של שלום בית תהיינה 'חמורות' כ'קטטות' שבין הגר"ס ורבנותו - כשכל אחד מעוניין להטיב לזולתו. ובקרוב נזכה לנבואת ישעי': "ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך", בב"א.

הוספת המגיה: עוד טעם להיות נעול במנעל שאין לו שוליים, לרמז

שרק לגבי עניני רוחני, שהם מילי דשמיא ממעל יהי' לו שליטה עליה, אבל לא לגבי עניני גשמי שהם על הארץ מתחת].

בענין בעל קריאה

בפרשתנו נמצאת מצות מקרא ביכורים: "וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אובד אבי וגו'" (כו: ה). בפ"ג ממס' ביכורים (מ"ז) תנן: בראשונה, כל מי שיודע לקרות [מקרא ביכורים בלשון הקודש] - קורא, וכל מי שאינו יודע לקרות - מקרין אותו. נמנעו מלהביא [פ' הרע"ב: מפני הבושה, שאינו יודע לקרות]. התקינו שיהו מקרין את מי שיודע ואת מי שאינו יודע [וכותב הרע"ב: ואסמכוה אקרא דכתיב: "וענית ואמרת" - ואין "עני" אלא מפי אחר].

בימי חז"ל לא הי' בעל קריאה מסויים שהי' קורא בתורה, אלא, כל אחד מבין שבעה קרואים שנקראו לעלות לתורה הי' קורא מתוך הספר תורה בעצמו.

בקובץ זכור לאברהם (תשס"ב-תשס"ג, עמ' תרפ"א) מבואר: בימי חז"ל, רק מי שהי' בקי בטעמי המקרא, נקרא לעלות ולקרוא בתורה, בתנאי שהתכוון לקריאה קודם לכן. מי שלא ידע לקרוא בתורה, לא היתה לו הזכות לקבלת עלי. בימיהם, עלה לתורה רק מי שיודע לקרוא, אף אם הוא היחיד בבית הכנסת היודע, ומחוסר בריה יצטרך לחזור ולעלות פעמים רבות כך מבואר בתוספתא (מגילה פ"ג ה"ו): בית הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב, אפילו שבעה פעמים.

והסביר הרא"ש (מגילה פ"ג סי' י'): זה הי' בימיהם שהי' הראשון מברך ברכה ראשונה, והחותר מברך ברכה אחרונה, ולכן צריך לישב בכל פעם להכירא שהן שבעה. אבל האידנא שצריך לברך בכל פעם ברכה ראשונה ואחרונה, כגון כהן שקורא במקום לוי אין צריך לישב].

והנה, לפי כמה ראשונים גם בימי חז"ל, חזן הכנסת הי' מסייע בלחש לעולה לתורה לקרוא. עיין ברש"י (שבת יב:): שכתב שהחזן "מסייע את שבעה הקורין בנקודה ובטעמים בלחש".

וכן איתא בערוך (ערך חזן) שכתב: חזן וכו' תרגום רואה-חווה שהוא צריך לראות היאך יקרא והיאך קורא בני אדם לקרות בתורה.

וכן איתא בביאור הגר"א (או"ח סי' קמ"א סק"ב) בימי הגמרא הי' השליח צבור מסייע לעולה בלחש.

בתקופת הגאונים מקובל הי' להקריא כך לעולים לתורה במקרים שהם לא ידעו לקרוא בטעמי המקרא כראוי (עיין אבודרהם השלם, ירושלים תשי"ט, עמ' קל"א, תשובות הגאונים שער תשובה סי' נ"ט).

בימי רש"י היו שני סוגי עולים לתורה: אלו שאינם יכולים לקרוא בתורה בדקדוק, ואלו שאינם יודעים לקרוא כלל. והורה רש"י (מובא באורחות חיים, דין מה שמוסיפין בב' ובה' אחר י"ח, סע' כ'; כליבו סי' כ', ושו"ת רש"י סי' רע"ד): אם אינו יודע לקרות העולה בדקדוק, על החזן לסייעו בלחש, א"נ אי העולה לא גמיר לימא לי' החזן כל תיבה ותיבה בלחש, והקורא יקרא בקול רם, כי היכי דלשמעו ציבורא ובהכי נפיק ידי חובתי'. ובתוס' (מנחות ל.) איתא: שנוהגין עכשיו שמסייע ש"ץ לקרוא בתורה.

מחמת הצורך לסייע לקוראים בתורה שאינם בקיאים, יש שהתירו למסייע להשמיע בקול ברור ולא בלחש בלבד. וכן איתא

בתשובת רב נטרונאי גאון (מובא בס' שבלי הלקט סי' ל"ו): החזן מותר לסייע את [קורא התורה] ואת המתרגם ואת המפטיר, בין בקול גדול בין בקול נמוך, ואין בכך כלום. ובספר ראב"ה (ח"ב סי' תקנ"א) ובאור זרוע (ח"ב סי' מ"ב) מובא מרבי אפרים ב"ר יצחק מרגנסבורג: בצרפת ראיתי רבינו יעקב (רבינו חם) מגביה קולו עם החזן.

אולם, במשך הדורות היו מתנגדים לצורת קריאה זו כי היכי דלא ליטרודי בתרי קלי, דתרי קלי לא משתמעי (ר"ה כו.). רק יקראו כפי שתי אפשרויות אלו, שהחזן קורא לבדו או העולה קורא לבדו, כפי שפסק הב"י בשו"ע (או"ח סי' קמ"א סע' ב'): לא יקראו שנים - דתרי קלי לא משתמעי אלא העולה קורא וש"ץ שותק, או ש"ץ קורא והעולה לא יקרא בקול רם. ומ"מ צריך הוא לקרות עם הש"ץ, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, אלא שצריך לקרות בנחת, שלא ישמע לאזניו, ובדרכי משה (או"ח סי' קמ"א) איתא דמוזכר במגילה (כא). דבתורה לא יקרא שנים, שפירשו הפוסקים דמירי בקול רם, משום דתרי קלי לא משתמעי וכו' מנהגא דידן שהשליח צבור הי' קורא הכל.

והנה, בדברי הראשונים הובאו כמה טעמים להסביר למה חל השינוי בצורת קריאת התורה, התוס' במועד קטן (כו: ד"ה בכליכה) כתבו: כי בימיהם [של חז"ל] לא הי' קורא שליח צבור עם הקורא, ומה שרגילים עתה לקרות זהו מפני כבודו של קורא, שלא לבייש מי שאינו יודע, וכדאמר גבי ביכורים: בראשונה מי שהי' יודע לקרות - קורא, ומי שאינו יודע לקרות מקרין אותו, נמנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהו מקרין את הכל (ביכורים פ"ג מ"ז). וכן איתא בתוס' במנחות (ל. ד"ה שמונה פסוקים), ובתוס' בב"ב (טו. ד"ה שמונה) בשם רבינו תם.

והנה, יש חולקים על מ"ש רבינו תם בתוס' ששליח צבור קורא כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות.

האור זרוע (ח"ב סי' מ"ב) טען שאין הגידון דומה לראי', וז"ל: ש"ץ קורא בספר תורה אפילו עם הארץ שאינו יודע לקרות וכו' ורוצים להסמך המנהג על הא דתנן במס' ביכורים וכו' "התקינו שיהו מקרים" וכו'. מיהו לא דמיי' אהדדי, דהתם אי אפשר שלא יביא, דהבאת ביכורים חובת הגוף, אבל הכא אפשר שפיר קרא כי אם היודע, עכ"ל.

וכעין זה כתב הרא"ש (מגילה פ" ס"י א', והובא בטור או"ח סי' קמ"א): אין הדמיון נראה לי, דהתם נמנעו מלהביא ביכורים ועברו על מה שכתוב בתורה, אבל הכא בקיאי' יקראו - והאחרים וכו' יתנו לב ללמוד הפרשה, עכ"ל.

הרא"ש מציע טעם אחר למה שהש"ץ קורא: לפי שאין הכל בקיאי' בטעמי הקריאה ואין צבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כיודע, ואם לא יקראוהו בתורה - אתי לאינצויי עם הש"ץ, לכך התקינו שיקרא שליח צבור שהוא בקי בקריאה.

בספר משחא דרבנות (או"ח סי' קמ"א) כתב: נראה דיש נפקא מינה בין שני הטעמים, דלטעם הראשון [מניעת בושה], אפילו מי שהוא בקי בקריאה ודקדוק טעמים לא יקרא הוא, ולטעם השני [מניעת מריבה], אי ידעינן שאותו עולה בקי בקריאה ודקדוקי טעמים, שפיר דמי לקרות.

טעם שלישי להסביר צורת הקריאה החדשה מובא בספר האגור (סי' ק"צ): החזן קורא בקול רם וכו' כי לפעמים יקרא עם הארץ שאינו יודע לקרות, שמא יטעה אפילו במסייעין אותו. אבל כשהחזן קורא בקול רם - קורא אחריו מילה במילה ואינו טועה.

בשו"ע (או"ח סי' קמ"א סע' ב') נפסק: לא יקראו שנים, אלא העולה

קורא וש"ץ שותק או ש"ץ קורא והעולה לא יקרא בקול רם. ומ"מ צריך הוא לקרות עם הש"ץ [פי' המ"ב: היינו מתוך הכתב] כדי שלא תהא ברכתו לבטלה [דלא מסתבר שיברך העולה על קריאת הש"ץ], אלא שצריך לקרות בנחת שלא ישמע לאזניו. ובסוגריים איתא: ואפילו משמיע לאזניו ליכא למיחש, דלא עדיף מתפילה [שתיקנו ג"כ בלחש, ואפ"ה משמיע לאזניו].

שוב כתב השו"ע (סע' ג'): ויש נוהגים להעמיד מי שמקרא לעולה מילה במילה ואחר שגומר המקרא המילה, אומרה העולה [דכיון שאין אומרים שניהם בבת אחת ליכא חשש דתרי קלי לא משתמעי].

על מ"ש המחבר בסע' ב' דש"ץ קורא והעולה לא יקרא בקול רם וכו', מסביר המ"ב (סק"ח): וכמנהגנו עכשיו שלעולם הש"ץ קורא אפילו כשהעולה הוא בקי, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות, וגם ימצאו הרבה שאין יודעין בטוב לקרות הנקודות והטעמים וירצו לקרות, והצבור אין יוצאין בקריאתן, וכשימנעום מקריאה, אתו לאינצויי.

על מ"ש המחבר דצריך הקורא לקרות עם הש"ץ כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, כתב הביאור הלכה (ד"ה לבטלה): והנה, לפי מה דפסק הרמ"א לעיל בס' קל"ט (סע' ג') דנוהגין לקרות לסומא ועם הארץ אף שאינו יכול לקרות עם הש"ץ, וא"כ הי' לו [להרמ"א] להגיה ג"כ דלדין אפילו אם אינו קורא עם הש"ץ שפיר דמי, ואפשר דסמך אדלעיל. ויותר נראה לומר דלא סמך הרמ"א אדברי מהרי"ל אלא לענין סומא ועם הארץ דהא כבר כתב בעצמו בדרכי משה שלא נראה לו דברי מהרי"ל אלא דברי הב"י שהביא בשם כמה ראשונים דאם אינו יכול לקרות עם הש"ץ, אין יכולין לקרותו לתורה וכו', עיי"ש.

והנה לעיל (סי' קל"ט סע' ג') כתב המחבר: סומא אינו קורא לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב. ובסוגריים איתא: ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא סומא כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ.

ומסביר המ"ב (סק"יב) הא דעכשיו קוראים לסומא: דכיון שאנו נוהגין שהש"ץ קורא, והוא מתוך הכתב, שוב לא קפדינן על העולה, דשומע כעונה.

ועיין במג"א (סק"ד) שכתב דבעינן עכ"פ שיודע לומר אחר הבעל קריאה מילה במילה, וזוהו יכול לעלות לתורה אף שלמעשה אין אומר אחר הבעל קריאה אלא שותק ומקשיב.

ועיין בפסקי תשובות (סי' קל"ט הערה 29), על מה שמובא דכיון שכהיום הבעל קריאה קורא מתוך הכתב, שוב לא קפדינן על העולה משום שומע כעונה, שכותב: ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' ע"ה) מקשה, דמה תועיל לסומא ולעם הארץ השמיעה, ואף דאמרו שומע כעונה, לא אמרו שהוא כקורא מתוך הכתב, וקריאה מתוך הכתב לעיכובא הוא, ולא יועיל שומע כעונה אלא דוקא כשהספר תורה לפניו ורואה בו ושומע מן הבעל קורא, עכ"ל, והנה, בטורי אבן (מגילה יט:): מפורש שלא כדבריו, דדין שומע כעונה הוי כאילו השומע קורא מתוך הכתב. ובאמת פלוגתא ידועה היא בקרב הפוסקים בגדר שומע כעונה, וכו'.

על מה דמובא בסוגריים בשם מהרי"ל דעכשיו קורא סומא כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ, כתב המ"ב (סק"יג): ולדינא כבר כתבו האחרונים דנהגו להקל כמהרי"ל, ומ"מ לפרשת פרה ופרשת זכור נכון שלא לקרותן לכתחלה. ומסביר השער הציון: דדין זה של מהרי"ל כבר כתב הדרכי משה בס' קל"ה ובסי' קמ"א שלא נראה לו בין בסומא ובין בעם הארץ [אם אינו יכול לקרות עם הש"ץ], אלא מפני

שנהגו העולם להקל בזה העתיקו הרמ"א. ולכן, בפרשת פרה שיש
אומרים שהיא דאורייתא ובפרט בזכור דלכולי עלמא דאורייתא, נכון
ליזהר בזה וכו'.

בקובץ זכור לאברהם הנ"ל (עמ' תשי"ב-ג) איתא: במשך הדורות חלה
ירידה נוספת בידיעת טעמי המקרא, ונוצר מצב בו לא רק
העולה לתורה התקשה לקרוא בטעמי המקרא, אלא אף החזן המסייע לו.
מתוך ההכרח להתגבר על בעיה זו התפתחה צורת קריאה חדשה, והיא
שהחזן קרא מתוך חומש מנוקד בקול רם, והעולה לתורה קרא אחריו
מתוך ספר תורה כשר. שיטת קריאה זו נידונה על ידי רבי יעקב ב"ר
משה מולין הלוי מהרי"ל (שו"ת מהרי"ל סי' כ"ג) והובא ברמ"א. ועיין
בקובץ זכור לאברהם (תשס"ב-ג' עמ' תרע"ט-תשכ"ו) מאמר ארוך על
הקורא בתורה, מהג"ר בנימין המבורגר שליט"א, ראש מכון מורשת
אשכנז, שמשם לקטתי הרבה מהחומר שבענין הנוכחי.

באו"ח סי' קמ"ג סע' ב' כתוב הרמ"א: במקום שיש ס"ת ואין ש"ץ
הבקי בנגינה בעל פה, ראיתי נוהגים שהש"ץ קורא מן החומש
בנקוד, והעולה קורא אחריו מן הספר תורה הכשר. ועיין בפר"ח שכתב:
ראוי לבטל זה המנהג שאינו מכוון יפה, שהרי הקהל אינם שומעים אלא
קריאה בס"ת פסול, ויותר טוב שיקרא בס"ת אע"פ שאינו בקי בנגינה.
ועיין במאמר מרדכי שהסביר את דברי הרמ"א שהעולה קורא בקול רם
בסיוע הש"ץ אשר קורא מן החומש, ומשמיע קולו רק לעולה. ועיין
באלי' רבה שכתב: דברי רמ"א י"ל דמייירי כשש"ץ אומר התיבה -
שותק העולה, וכשעולה יחזיר ואומר, הש"ץ שותק - דלא הוי כתרי קלי.

והנה במהרי"ל (שו"ת החדשות סי' כ"ג) מובא שבמקום שהש"ץ
מתקשה לקרוא, "הדרך הנכון, יהי' החזן קורא בספר תורה בקול
רם, ויהי' אחר עומד אצלו ומסייעו מתוך החומש, וכן ראיתי עכ"ל.
ומשמע שהחזן קורא בקול רם, והמסייע לו מקריא בלחש מתוך החומש.
וכן איתא בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סי' קפ"א) ובמג"א (סי' קמ"ג
סק"ג).

ובשערי אפרים (שער ג' סע' ח') איתא: ואם אין שם מי שיסדר לעצמו,
מקילין שיקרא אחד שיוודע לנגן הטעמים אע"פ שלא סידר,

וקוראין לפניו בלחש מתוך החומש או הסידור שלא לבטל הקריאה
בצבור.

מכיון שבעלי הקריאה לעתים קרובות לא ידעו לקרוא בתורה
בטעמיה, הועלו פתרונות מקוריים נוספים. רבי אברהם דוד
וואהרמאן בעל 'אשל אברהם' (או"ח סוס"י קמ"ב) הציע הצעה מחדשת,
לפיה הקורא יסייע לעצמו על ידי עיון בחומש תוך כדי הקריאה בתורה.
לדעתו "אם אין מי שיקרא לנכון ... בהחלט יכול לעיין בספר הנדפס עם
נקודות וטעמים, ולקרוא אחר כך מתוך הספר תורה הקדושה".

לפתרון זה הסכים והתירו הלכה למעשה: "בעל קריאה ... המסתכל
בחומש כל פסוק פסוק, ואחר כך קוראו מתוך הספר - מהני"
(הליכות שלמה, תפילה, פי"ב אות ח'). ברם, לא נתפרש מה דינו של
המסתכל בחומש כל מילה קודם קריאתה, על כך באה תשובתו של רבי
משה פיינשטיין, בעל אגרות משה (או"ח ח"ג סי' י"ט): "הקורא שאינו
יודע בעל פה את הטעמים, ומניח החומש על השלחן ורואה בחומש כל
מלה ומלה, ואומר שאחר כך מביט בספר תורה וקורא מהספר תורה ...
אין להניחו לעשות כן, כי אין להאמינו לזה, והוא בעצמו נמי אי אפשר
לו לידע זה, שבקל יכול לטעות בזה שיהיה נדמה לו שקורא מהספר
תורה, ובאמת קורא מזכירתו במה שראה בהחומש".

פתרון נוסף לקהילות שאין להם מי שיקרא בתורה כהלכה, עלה בעת
האחרונה עם התפתחות הטכנולוגיה. והוא, להדפיס את
הטעמים על גבי משטח פלסטי שקוף. רבי שלמה זלמן אויערבך בעל
'מנחת שלמה' (תר"ע-תשנ"ה) נדרש לנושא זה, וחיווה את דעתו כי "אין
לשנות מהמקובל". ברם, "בשעת דוחק גדול יש להתיר, וגם בזה עד
שיעשוהו עם חורים, כדי שיהיו האותיות נראין להדיא בלא חציצה
כלל". דהיינו הטעמים יכסה רק בין השיטין, ואילו האותיות יהיו
חשופות לחלוטין ללא כל כיסוי (הליכות שלמה תפילה, פ"ב ס"ק ל"ב). רבי
שמואל הלוי וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' כ"ט) סבור שמעיקר הדין
הדבר נוטה להיתר, אך למעשה אין להנהיג חדשות, ועדיף שמישהו
ילחש לקורא את הטעמים מתוך חומש. אחרים הורו שבמקום שיש
חשש שיתבטלו מקריאה, ניתן להקל ולהשתמש בו. וכדי להמנע מחשש
מראית עין שיאמרו שהטעמים כתובים בתורה, יכריזו לפני קריאת
התורה שהקריאה נעשית בסיוע שקף (שו"ת ושב ורפא, ח"ב סי' נ"ו).

לז"נ מורי ורבי הגאון הרב אברהם יעקב בן הרב מאיר הכהן פאם זצ"ל - נפ' כ"ח מנחם אב תשס"א
לז"נ ר' בנימין בן הרב ר' מרדכי ז"ל שור
לז"נ מרת עטא שרה בת ר' בנימין ע"ה - נפ' כ"ג אדר א' תשס"ח

PARSHAS KI SAVO
© COPYRIGHT 2024
BY RABBI MATIS BLUM Z"l

נדב בן דבורה לרפ"ש
רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש
צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש
לז"נ פעסא רחל בת דבורה

“תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לכב מרוב כל” (כח: מז)

“[These punishments will come upon you] because you did not worship Hashem, your G-d, with joy and with a good heart, because of your overabundance of everything.”

The Rambam (Hil. Shabbos 30) writes that one must honor the Shabbos with one's finest food and drink and clothing - each person according to his means.

Chazal say in the Midrash, that one of the reasons that the Jews were punished was because they did not properly honor the Shabbos.

The *Vilna Gaon, ZTL*, observed that this is alluded to in the verse: *Tachas asher* - if we take the letters that come after *asher* in the *AlefBeis*, and rearrange them, they spell “Shabbos”. Thus, the Torah warns us that since we did not serve Hashem by honoring the Shabbos properly, we were subject to the punishment of the *Tochocho*, R'L.

“ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו'” (כז: טו)

“Cursed is the man who will make an idol ...”

Why does the Torah use the future tense in this particular curse [*Ya'aseh*] while all the other curses are written in the present tense?

Hagaon Rav Noach Mindes, ZTL (a *Mechutan* of the *Vilna Gaon, ZTL*) explained that idolatry is the only sin for which Hashem punishes for the thought alone. Therefore, it is very appropriate for the Torah to write the curse concerning *Avoda Zoro* in the future tense, since the person is cursed as soon as the thought of worshipping idols occurs to him ...

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

If a word in the Torah that is read differently than it is written [e.g. “ישגלנה” (כח: לו) which is read: “ישכבנה”] is missing from the Torah, the Pri Megodim (O.C. 141, Eishel Avrohom 9) rules that one may not read from the Sefer Torah. However, if the word is written but cannot be seen because a drop of wax is on it, and the wax cannot be

removed because it is Shabbos, it is permissible to read from the Sefer Torah.

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) Can a ship become impure [*Tomei*]?
- 2) Can a *Geir* recite the Bracha of *Shelo Asani Goy*?
- 3) Does the prohibition of *Hasagas Gevul* in regard to stealing land, apply outside of Eretz Yisroel?
- 4) Must one bring *Bikurim* from fruit which do not belong to the *Shivas Haminim* [the Seven Species]?
- 5) What was unique about the shoes that Bnei Yisroel wore in the *Midbar*?
- 6) Are women obligated in the Mitzva of bringing *Bikurim*?
- 7) What is the connection between the Mitzva of *Bikurim* and a Mitzva that pertains to the night of Pesach?
- 8) How many heads are on the *Shins* on the Shel Rosh?
- 9) Which one of the *Avos* is referred to as “*Bikurim*”?
- 10) How was it possible to write the entire Torah in seventy languages on twelve stones?
- 11) Where are blood libels alluded to in this week's Parsha?
- 12) Can one give all of the produce of his field as *Bikurim*?
- 13) Where do we see the concept of “*אמירה כמעשה*” [words are like actions] in this week's Parsha?

ANSWERS

- 1) A ship cannot become impure (Shabbos 83b).
- 2) There is a Machlokes concerning whether a *Geir* recites the Bracha of *Shelo Asani Goy* (Mishna Berura 46:18).
- 3) According to the Rambam (Hil. Geneva 7:11) the prohibition of *Hasagas Gevul* in regard to stealing land applies only in Eretz Yisroel. However, the prohibitions of *Lo Signov* or *Lo Sigzol* apply all over.
- 4) *Bikurim* are only brought from fruit which are from the *Shivas Haminim* (*Bikurim* 1:3). Some Rishonim say that if one wishes to, he may bring *Bikurim* from other fruits (Rashi, Nechemia 18:36; Chidushei Horan, Chullin 120b).
- 5) The shoes that Bnei Yisroel wore in the *Midbar* had

- no soles (see Taz in Divrei David on Devorim 8:4).
- 6) According to the Rambam (Hilchos Bikurim 4:2) they are obligated to bring Bikurim but not to read *Mikra Bikurim*. According to the Chinuch (91) women only have a Rabbinic obligation to bring Bikurim.
  - 7) The main part of the Hagada focuses on explaining the Pesukim of *Mikra Bikurim* ["*Arami Oveid Avi ...*"].
  - 8) There are three heads on the right side of the person wearing it, while there are four heads on the left side. If this were reversed, the Tefillin would still be Kosher (Rema, Orach Chaim 32:42).
  - 9) Yitzchok. In the Selichos of the fourth day of *Aseres Yemei Teshuva* it says: "טנא ביכורים למאה חננתו" ["A basket of Bikurim at the age of 100 You graciously gave him"].
  - 10) The Ramban (27:3) writes that either the stones were very large, or that it was a miracle.
  - 11) The Panei'ach Raza (28:61) writes that the words in the *Tochacha* that state, "All the sickness and inflictions that are not written in the Torah" refers to the false accusations that the nations of the world level against Bnei Yisroel.
  - 12) Yes (Bikurim 2:4).

- 13) Once Lavan told Yaakov: "I have the ability to harm you" (Bereishis 31:29), it was considered as though he actually harmed Yaakov and his family. It is for this reason that we say "The *Arami* [Lovon] destroyed my father" (see Moshav Zekeinim 26:5).

NOW AVAILABLE

The sefer *נר מתתיהו* is available for purchase:

- in seforim stores
- via shipping by emailing torahlodaas@gmail.com
- by picking up in Monsey, Queens, or Lakewood.
Please be in touch via email.

The sefer *מצא טוב* on *שמחות* and the set of Torah Lodaas volumes 1-5 are available for purchase. Email to purchase.

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

*The material for this issue has been reprinted
from previous years*